

МОЛОДЬ НА РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

АНОТАЦІЯ. Молодь на ринку праці регіону: проблеми та шляхи їх вирішення. У статті висвітлено проблеми безробіття молоді в регіоні, досліджено особливості її працевлаштування, а також запропоновано шляхи зниження рівня молодіжного безробіття.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: безробіття, гідна праця, молодіжне безробіття, працевлаштування молоді, ринок праці.

АННОТАЦИЯ. Молодежь на рынке труда региона: проблемы и пути их решения. В статье отражены проблемы безработицы молодежи в регионе, исследованы особенности ее трудоустройства, а также предложены пути снижения уровня молодежной безработицы.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: безработица, достойный труд, молодежная безработица, трудоустройства молодые, рынок труда.

ANNOTATION. The article deals with the problems of unemployment of young people in the region. It is investigated the peculiarities of youth employment. It is proposed the ways of young people unemployment reducing.

KEYWORDS: unemployment, well-paid job youth unemployment, youth employment, labour market.

Постановка проблеми дослідження. Стан молодіжного безробіття, посилює соціальну напругу, погіршує криміногенну ситуацію. Відтак суспільство несе значні втрати в зв'язку із неповними використанням трудового потенціалу молодих людей. Від кризових явищ, що відбуваються в Україні, найбільше потерпає молодь. У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження питань молодіжного ринку праці, розроблення заходів щодо зменшення безробіття та працевлаштування молоді.

Аналіз останніх джерел публікацій. Дослідженню молодіжного безробіття присвятили свої роботи відомі зарубіжні науковці Р. Леярд, Д. Мортенсен, Р. Філер та ін. Серед вітчизняних учених проблемами забезпечення зайнятості молоді та безробіття займалися С. Бандур, Д. Богиня, В. Брич, М. Долішній, С. Злупко, С. Калініна, Е. Лібанова, В. Петюх, М. Шаленко, Л. Шевченко.

Молодіжне безробіття є актуальною соціальною проблемою, тому вимагає особливих уваги, як з боку органів державної влади, так і суспільства загалом. Світова економічна криза ще в більшій мірі призвела до зменшення кількості робочих, збільшення обсягів і тривалості безробіття. Тому найгостріші проблеми, що пов'язані з працевлаштуванням молоді, вивчені недостатньо.

Мета полягає у дослідженні проблем молодіжного безробіття на ринку праці регіону, а також розробці заходів щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодіжне безробіття вважається одним з найактуальніших питань соціально-економічної політики держави, адже ця проблема є потенційною базою, яка суттєво впливає на майбутнє економіки України. Загалом проблема профілактики і запобігання масовому безробіттю серед молоді має не тільки суто економічне, а й психологічне та соціальне підґрунтя, оскільки в разі його масового розгортання можливі дуже негативні наслідки не лише для особистості молоді людини, але й для суспільства в цілому.

За умов незбалансованості попиту та пропозиції на ринку праці, недостатньої дієвості механізмів сприяння зайнятості молоді, невідповідності рівня освітньо-фахової підготовки частини випускників навчальних закладів запитам ринку праці виникають значні проблеми в процесі працевлаштування молодих дипломованих фахівців. Ці проблеми виявляються у протиріччях між вимогами до них роботодавців й очікуваннями стосовно умов майбутньої роботи самих потенційних працівників. Роботодавець хоче взяти на роботу молодого спеціаліста, який має певний стаж роботи, володіє певними компетенціями, які формують його компетентнісний підхід до виконання певної роботи. Випускники вищих навчальних закладів (особливо приватних) прагнуть знайти гідну працю, і тому мають дещо завищені вимоги до умов та оплати праці, а також надмірну «амбіційність» — зайняти керівну посаду, що ускладнює ситуацію на ринку праці, збільшує кількість безробітних молодих людей.

Тому працевлаштування й соціальна адаптація молоді у суспільстві — завдання, що хвилює не тільки їх самих, але й Державну службу зайнятості. Тому молоді люди, які закінчили вищі навчальні заклади, та й звичайні мешканці Тернопільської області часто користуються послугами служби зайнятості. Це підтверджують дані рис. 1.

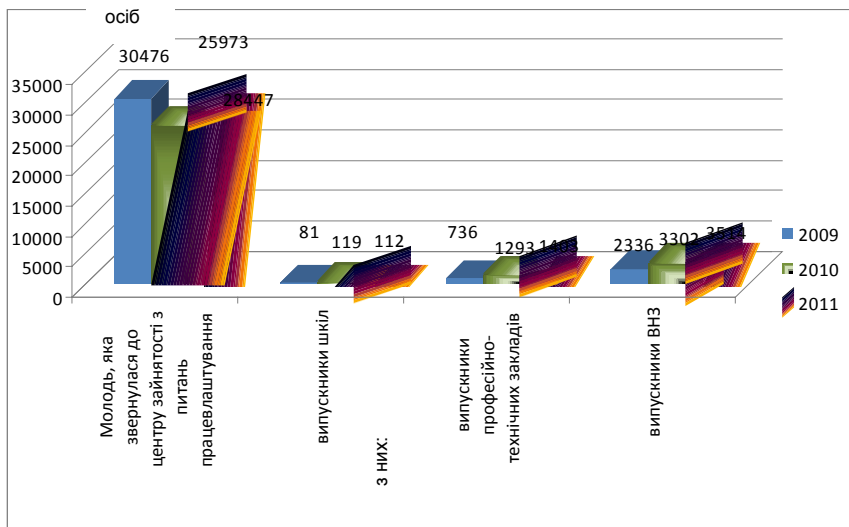

Рис. 1. Розподіл за освітою молоді до 35 років, яка звернулася до Тернопільського обласного центру зайнятості впродовж 2009—2011 рр. [5]

На регіональному ринку праці молодь нині становить 48,9 % від загальної чисельності безробітних, зареєстрованих у службі зайнятості. Упродовж 2011 р. послугами служби скористалися 28 447 осіб у віці до 35 років; із них: 112 випускників шкіл, 1403 — професійно-технічних навчальних закладів і 3514 — вищих навчальних закладів (рис. 1), тобто кожен п'ятий вчорашній випускник навчального закладу. Впродовж січня-квітня 2012 року послугами служби зайнятості скористалися більше 13 тисяч молодих людей.

Загалом у Тернопільській області проживає 1 076 197 осіб, з яких молодь у віці від 15 до 35 років складає 505 658 осіб, це приблизно 47 % усього населення.

Забезпечення молодих людей, які здобули професійно-технічну або вищу освіту, першим робочим місцем — ознака соціальної спрямованості державної політики. А якщо для цього ще й надавати роботодавцям дотації, то економіка отримає важливий стимул для розвитку, а на ринку праці буде знято зайву напругу. Таку закономірність українські можновладці зрозуміли, вивчивши досвід розвинених зарубіжних країн. Відповідно до законодавчої бази України довгий час бракувало фінансових інструментів

щодо реалізації механізму забезпечення випускників навчальних закладів першим робочим місцем. Починаючи з 2008 року у Держбюджеті на такий вид підтримки працевлаштування молоді почали виділяти кошти. Зокрема в Тернопільській області витрати Фонду надання роботодавцям дотацій для забезпечення молоді першим робочим місцем в 2010 році становили 331 тис. грн, у 2011 році — 704,4 тис. грн [5].

Варто відзначити, що на ринку праці України панує «професійно-кваліфікаційний дисбаланс». «Білих комірців» українські ВНЗ уже традиційно «продукують» більш ніж достатньо. Важко повірити, що навіть у порівняно маленькій Тернопільській області, за інформацією обласного центру зайнятості, на 19 вакансій у черзі — 480 зареєстрованих безробітних бухгалтерів, на шість вільних місць — 198 педагогів. Величезне «перевиробництво» вихователів, юристів та інших фахівців із вищою освітою. Донедавна область займала третє місце за кількістю студентів на тисячу населення. Для багатьох із них єдина дорога після закінчення ВНЗ — у безробітні, а для роботодавців — це зоряний час, щоб підвищити ставки для «вирішення питання» при працевлаштуванні.

За словами Дмитра Фірташа, «...переорієнтація освітньої системи на реальні потреби української економіки дозволить значно скоротити безробіття серед молоді. В Україні надлишок молодих спеціалістів, які здобули управлінські та гуманітарні спеціальності, і нестача інженерів та технологів, здатних забезпечити роботу промислових підприємств. Через це кожен п'ятий молодий спеціаліст не може знайти роботу. Тому чим швидше Україна змінить систему підготовки кадрів, тим швидше буде мінімізоване молодіжне безробіття» [8].

Тому в Тернопільській області доцільно створити програму підготовки фахівців із урахуванням потреб нашого аграрного регіону і структурних перетворень в економіці та сфері зайнятості.

На думку С. Калініної, така програма «...повинна охоплювати не тільки діяльність державних, а й комерційних навчальних закладів. Програма має передбачити як кількісні параметри, так і індикативний перелік спеціальностей та професій на ринку праці, оснований на прогнозних оцінках структурних зрушень у господарстві, що відбудуться впродовж найближчих 2—3 років, і перспектив знову створюваних робочих місць із позиції забезпечення їх інвестиційними ресурсами» [3, с. 341—352].

Однак розвиток промислового та сільськогосподарського виробництва в Україні впродовж останніх років відкрив і зворотний

бік ринку праці — зростає попит роботодавців на кваліфікованих робітників та інженерно-технічних працівників. За результати експертного опитування, проведеного Федерацією роботодавців України серед власників і керівників підприємств, найбільш затребуваними професіями сьогодні є інженери-технологи, конструктори, агрономи, агроінженери, апаратники, механіки, токарі, оператори промислових машин, слюсарі та електрозварювальники. Через п'ять років — до 2017 року — перелік найбільш затребуваних професій поповниться будівельниками, налаштувачами промислових комп'ютерів, газопровідниками, інженерами контролю-вимірювальних приладів і медсестрами [8].

Загалом у Тернопільській області у 2011 р. працевлаштовано 23943 особи, із яких молодь становить 44 % (10613 осіб).

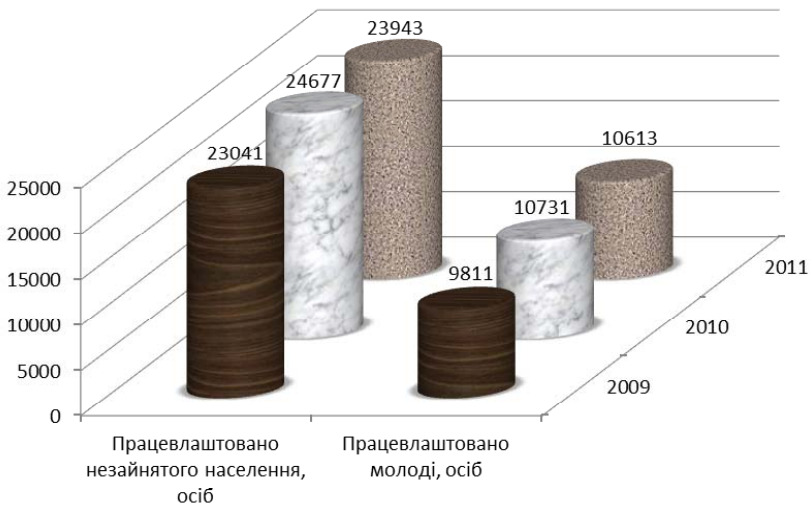

Рис. 2. Кількість працевлаштованої молоді в Тернопільській області (2009—2011 рр.) [5]

Отже, дослідивши проблеми працевлаштування молодих людей, варто відзначити такі пріоритетні заходи щодо зниження рівня безробіття молоді на ринку праці України та регіону зокрема:

1. Активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки і працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи. У цьому випадку важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив професійного зростання молоді.

2. Створити таку мотиваційну поведінку особистості, завдяки якій вона була б зацікавлена в регламентованих видах діяльності.

3. Сприяти відродженню ціннісних орієнтацій до праці, які служать основними засобами досягнення різноманітних цілей і, отже, виконують функцію регулятора соціальної поведінки особи.

4. Стимулювати особистісну ініціативу, розвиток підприємництва, малого та середнього бізнесу, що забезпечує створення нових робочих місць.

5. Удосконалити навчальний процес — відповідно до вимог виробництва.

6. Запровадити прямі і непрямі пільги роботодавцям, що інвестують кошти в систему вищої освіти, надають робочі місця; створення дієвої та ефективної системи безперервного навчання.

7. Посилити роль засобів масової інформації, молодіжних організацій, які мають психологічно готувати молодь до реалізації потреби у забезпеченні гідної праці.

У цілому формування комплексного застосування згаданих пропозицій, що сприятимуть гарантуванню гідної праці для молоді та підвищенню її ролі у формуванні економіки України, можливе лише за умови своєчасного коригування загальнодержавної політики працевлаштування, яка має відповідати вимогам ринкової економіки, орієнтуватися на забезпечення реалізації прав громадян і створювати підґрунтя для соціально-економічного зростання країни. Очевидно, що фінансово-економічна криза обумовила масштабні зміни на українському та світовому ринках праці, принесла тяжкі наслідки для молоді. З початку кризи у світі нараховується понад 200 млн безробітних осіб, із яких близько 40 % — молоді люди віком 15—24 роки.

Безперечно проблема молодіжного безробіття, пов'язана із структурними змінами в економіці, бюджетною та фінансовою політикою. Для її розв'язання необхідні спеціальні заходи регулювання молодіжної зайнятості шляхом:

- удосконалення системи професійної орієнтації;
- удосконалення системи замовлення кадрів із боку як держави, так і роботодавців;
- переорієнтації закладів освіти, що готують надлишкові кадри за рахунок коштів державного бюджету;
- поновлення централізованої, офіційної статистики, в т. ч. звітності про чисельність і склад спеціалістів, зайнятих у господарствах, на підприємствах усіх форм власності, про обстеження молоді, яка закінчила повну й основну середню загальноосвітні школи;

- взаємодії всіх зацікавлених міністерств, громадських і молодіжних організацій, комплексного підходу — шляхом розроблення та реалізації цільової молодіжних програм, диференційованих за категоріями молоді;

- забезпечення координації дій усіх органів державного управління та системи контролю, спрямованих на ефективну зайнятість молоді та її соціальний захист [7].

Створення нових та збереження наявних робочих місць неможливе без подолання економічної депресії і загального піднесення виробництва області.

Для стабілізації та зростання виробництва необхідне регулювання економічних відносин, упровадження в практику науково-технічного прогресу, енерго- і матеріалозберігаючих технологій, виготовлення конкурентоспроможної продукції. Потрібна селективна інвестиційна та фінансово-кредитна підтримка підприємств, що простоюють. При цьому з-поміж останніх слід розрізняти такі, які ще можуть, за умови надання їм допомоги, бути реалізованими, і такі, що фактично є банкрутами і мають бути розформовані. Прискореному виходу економіки Тернопільської області з кризи сприятиме й стимулювання розвитку малого підприємництва й самозайнятості населення, реформування податкової політики, приватизація та перетворення її з паперової на приватизацію за гроші, легалізація тіншового капіталу, підвищення платоспроможності підприємств і населення тощо [5].

Не менш важливими чинниками, що впливають на обсяги інвестування, є людський, виробничий та економічний потенціали. Тернопільська область завжди мала надлишок людських ресурсів і була характерна підвищеним рівнем відтворення населення. Хоча варто зазначити, що, як і загалом в Україні, в останні роки в області спостерігається значна депопуляція населення.

Однією з нагальних проблем у працевлаштуванні молоді України загалом і Тернопільщини зокрема є непрофесійна підготовка молоді у вищих навчальних закладах. Тобто надлишок предметів загальної спрямованості та мінімізація предметів за спеціальністю. Це викликає проблеми при влаштуванні на перше робоче місце, оскільки студенти не є компетентними в багатьох питаннях. Це стосується також виробничої практики, яку проходять студенти. Спеціалісти з виробництва, які керують практикою, є пасивними до практикантів у зв'язку з відсутністю матеріальної зацікавленості; але й малий термін проходження практики не дає студентам змоги ознайомитись із характером виробництва, тонкощами ведення документації і багатьох інших питаннях.

Висновки і перспективи подальших розробок.

Для забезпечення соціального захисту молодих найманих працівників доцільно реалізувати комплекс соціально-економічних заходів, а саме:

- розробити програму сприяння зайнятості молоді, в якій передбачити гарантії щодо збереження і стабільності зайнятості працюючих, особливо кваліфікованих кадрів, при зміні власника;

- розробити й забезпечити в усіх регіонах України програми з поліпшенням умов праці та відпочинку молоді;

- державним (регіональним) інспекціям праці притягувати до відповідальності роботодавців усіх форм власності, передавати справи до суду за порушення законодавства про умови, охорону, оплату праці та інше щодо молодих найманих працівників.

Поліпшенню стану зайнятості молоді сприятимуть такі заходи:

- ухвалення змін до законодавства про зайнятість, які спонукали б безробітну молодь до активнішого пошуку роботи;

- організація центрами зайнятості стажування випускників навчальних закладів із виплатою зарплати з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття з метою пристосування молоді до умов ринку праці;

- підготовка студентів за спеціальностями, що давали б їм змогу самостійно забезпечувати себе роботою;

- поліпшення якості та доступності для молоді інформації про ринок праці;

- запровадження механізмів пільгового стимулювання роботодавців за сприяння зайнятості молоді.

Література

1. *Брич В. Я.* Трансформація ринку праці та проблеми підвищення життєвого рівня населення: методологія, практика, шляхи вирішення: моногр. / В. Я. Брич. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 375 с.

2. *Ільїч Л.* Розвиток молодіжного ринку праці: сучасний стан, тенденції та перспективи / Л. Ільїч // Україна: аспекти праці. — 2011. — № 8. — С. 12–20.

3. *Калініна С. П.* Ринок праці і зайнятість: теоретико-методологічний аспект: моногр. / С. П. Калініна. — Донецьк: ДНЕУ, 2005. — 227 с.

4. *Махсма М.* Безробітна сільська молодь — резерв покриття дефіциту кваліфікованих кадрів на ринку праці / М. Махсма // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 4. — С. 3–8.

5. Обласна служба зайнятості на ринку праці Тернопільщини у 2011 році. — Тернопіль, 2012. — 12 с.

6. *Петюх В.М.* Ринок праці: навч. посіб. / В.М. Петюх. — К.: КНЕУ, 1999. — 320 с.

7. Програма зайнятості населення Тернопільської області на 2010—роки. — Тернопіль, 2010. — 28 с.

8. Баланс між освітою та ринком праці скоротить молодіжне безробіття. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua.fru.org.ua/balans-mizh-osvitoyu-ta-rinkom-praci-skorotit-molodizhne-bezrobittya>.

Статтю подано до редакції 17.05.2012 р.

УДК 658.3

Ю. Ю. Д'яченко, канд. техн. наук, доц.,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

РОЗРОБКА МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСНОВ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ НА ОСНОВІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОНТОЛОГІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто побудову методологічних підходів до розвитку персоналу підприємств на основі онтології економіки

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Методологія, онтологія, розвиток персоналу, навчання персоналу.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрено построение методологических подходов к развитию персонала предприятий на основе онтологии экономики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Методология, онтология, развитие персонала, обучение персонала.

RESUME. In the paper considered the building of the methodological approaches to staff development of enterprises based on the ontology of the economy.

KEYWORDS. Methodology, ontology, staff development, staff training.

Постановка проблеми.

Ефективне управління персоналом є одним з головних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах поглиблення євроінтеграції України [1]. Одним з важливих напрямків управління персоналом є його розвиток — системно організований процес безперервного професійного навчання працівників для підготовки їх до виконання нових виробничих функцій, професійно-кваліфікаційного просування, формування ре-